Hur gick det med ”Försvenskningen”

När blev Östdanskarna Svenska?

Källa: Hanne Sanders, ”Efter Roskildefreden 1658, Skånelandskapen och Sverige i krig och fred

Först blev danskarna förskånskade

Det som hände 1658 var att freden i Roskilde år 1658
gav Skåne till Sverige.
När kände sig då danskarna, i Östdanska delen av tidigare
Danmark som svenskar?
Det ska vi se några exempel på, men fler exempel på att man inte
kände det på länge.

Torstensonska kriget år 1643 - 1645

Torstensons krig kallas kriget mellan Sverige och Danmark-Norge mellan 1643 och 1645. Kriget anstiftades av Axel Oxenstierna med målsättningen att häva den danska Öresundstullen och göra strategiska landvinningar för att försvåra framtida danska anfall mot Sverige.

Svensk seger; freden i Brömsebro.

De militära framgångarna i kriget för Sverige gjorde att de svenska kraven var mycket långtgående. Freden innebar att Danmark-Norge avträdde de norska landskapen Jämtland och Härjedalen, och de danska öarna Gotland och Ösel i Östersjön till Sverige. Sverige erhöll dessutom Halland under 30 år samt viss tullfrihet i Öresund, också för svenska besittningar på andra sidan Östersjön.

Idre och Särna socknar i Dalarna kom visserligen redan 1644 på svenska händer, men detta glömdes bort i fredstraktaten, och först i ett särskilt avtal 1751 formaliserades dessa socknars tillhörighet till Sverige

Åren 1658 till 1683 får mer kallas ”Förskånskningstid”

Danskarna försökte återta sina förlorade landskap under lång tid Fredrik den tredje förklarade den 1 juni Sverige krig, med facit en stor blunder. Visserligen hade en överviktig Karl X turen, att isen över Bälten höll och vem hade räknat med ett anfall från det hållet? Men 26 februari var förnedringen ett faktum!
Roskildefreden slöts med stora landöverträdelser till Sverige. Lusten till upprättelse skulle sedan visa sig i många nya krig mellan Danmark och Sverige. Svenskarna började även bryta mot freden, man lämnade inte Själland 1959. 10 – 11 februari stormades Köpenhamn.

Skånska kriget år 1675 - 1679

Tyskland-Danmark-Sverige

Utfall: Freden i Fontainebleau
Freden i Lund
Freden i Saint-Germain

Resultat: Status quo ante bellum

Casus belli: Sverige angriper Brandenburg, Danmark hoppas återerövra Skåne

Skånska kriget var ett krig 1675-1679 som stod mellan Danmark-Norge, Brandenburg och Sverige. Kriget ägde främst rum på skånsk och bohuslänsk mark, samt i norra Tyskland

Men stormakterna kom till Danskarnas hjälp!

Vem som skriver historien färgar ofta berättelsen i lämplig färg!
Danskarna framhäver klart sina danska hjältar, men det finns Nyanser när över 4 000 Holländare dyker upp för att mota bort den grymma svensken.
Freden i Köpenhamn 27 maj 1660 ger Danskarna lite landvinst!
Bornholm och Trondheim län återgår till Danmark.
Redan i Oktober 1658 hade Bornholmarna rest sig mot Sverige.
Främst kom de från Rönne. Man mördade den svenske styresmannen (Johan Printzesköld) och dagen efter överlämnade sig svenskarna till Bornholmarna. Upproret var beställt via Köpenhamn.

Karta före och efter

Bornholm övergick till Danmark via köp

Lite slarvigt får många bara läsa, att så fick Danmark Bornholm. I verkligheten fick Fredrik III punga ut med en hel del. 17 Herrgårdar och en hel del jordbruksmark som betalning till den svenska kronan.
Den danska adeln i Skåne
Deltog i vissa fall i en operation som växlade skånska gods till utlovade nya egendomar i Danmark. Fredrik III skulle betala.
Sedan blev det inte mycket till försvenskning av godsens ägare. I freden reglerades, att danska adeln där personen inte bodde i Skåne (bodde i Danmark), fick behålla sina gods, utan att behöva svära svenske kungen sin trohet (Trogen danske redan)

Karl X tog vägen via Jylland, isen höll

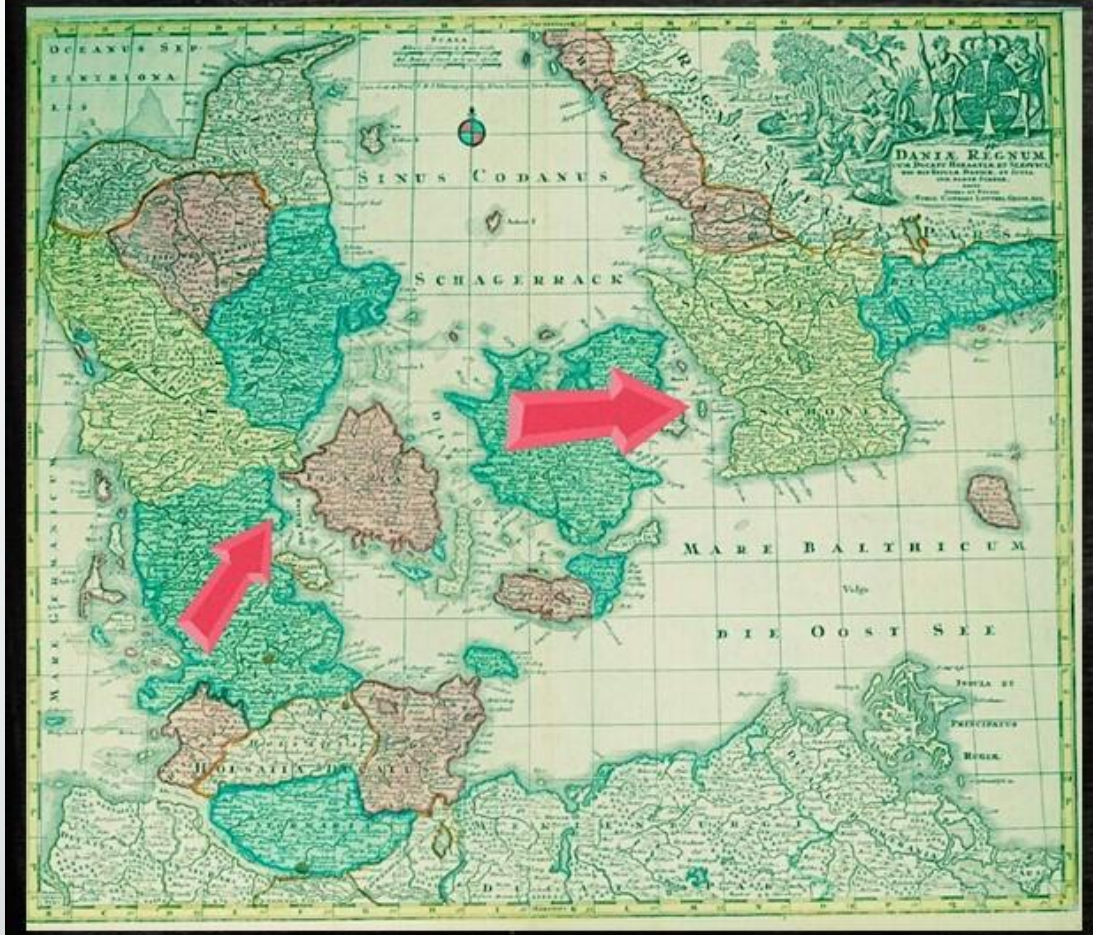

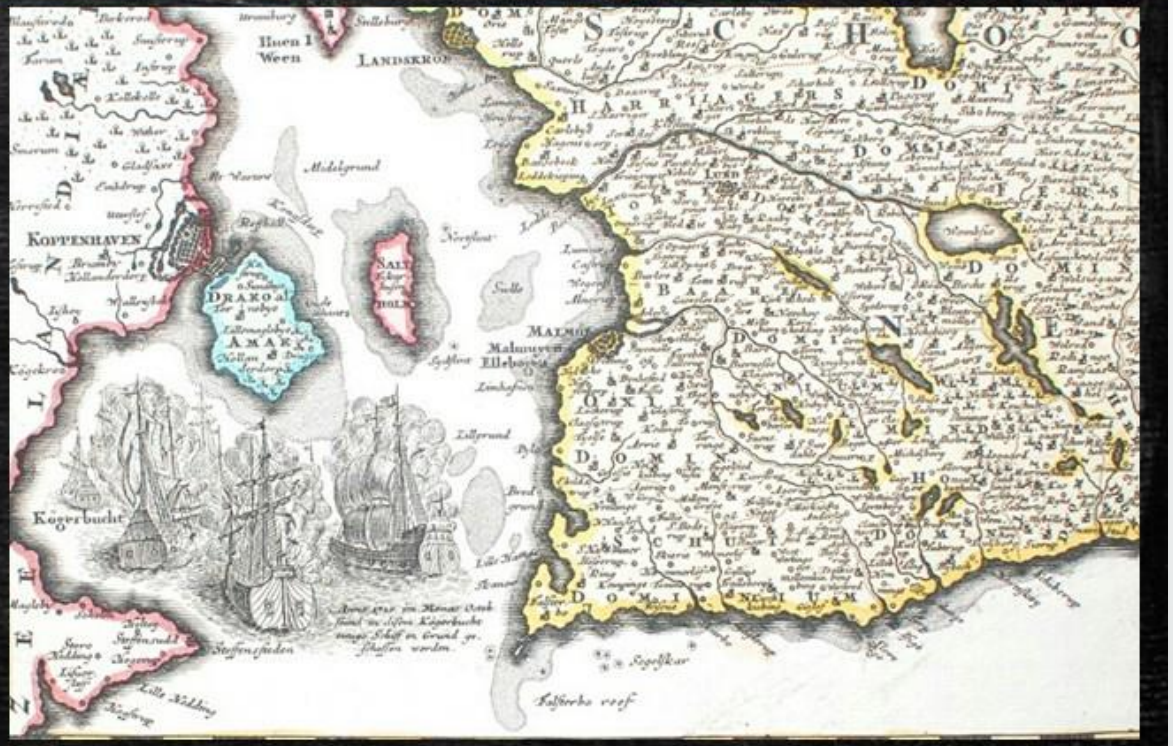

Väldig tur med isen

Bornholms Vederlag blev namnet på betalningen

Svenska kronan utökade sina marker och gods i Skåne, och flera av godsen var en valuta , blev förläningar till dugliga svenskar, som krigat bra på den svenska sidan.
Namnen som fladdrar förbi: Stenbock, Wrangel och Banér.
Blev det en bra utveckling för de bortskänkta godsen?
Trenden blev tydlig! Nya ägarna bosatte sig inte där och nedgången blev tydlig. Vissa objekt tappade status som Herrgård, vissa helt enkel upplöstes. Lätt fånget och lätt förgånget principen verkade att ha slagit till.

Tåget över Bält

Tåget över Bält var Karl X Gustavs berömda marsch med den svenska armén över de under den lilla istiden isbelagda Lilla Bält den 30 januari 1658 och Stora Bält den 5-6 februari 1658 under Karl X Gustavs första danska krig.

Ränkerna som lyckades på Bornholm misslyckades i Malmö november 1658- december 1659

Malmöborna var klart danskar i grunden! Att Sverige var nya herrar hade klart rört upp känslorna. Köpenhamn svarade för uppvigling I brevform och man lovade ett skepp med soldater. Nu gick skeppet lite för nära Saltholm och gick på grund. Svenskarna fick så småningom klar för sig vilka personer som låg bakom försöken till att åter ge Malmö till danskarna. Arresteringarna började utföras. Det var 18/4 – 1659. Huvudmannen (Bartolumeus Mikkelsen) namngav 40 personer. Av 24 skåningar blev 16 dömda till döden, men 3 blev avrättade, resten fick fängelse under grymma former.

Köpenhamns belägring

Under en period av nära två år, efter freden i Roskilde 1658, belägrades Köpenhamn av svenska styrkor, sedan Karl X Gustav brutit freden och under ett drygt halvår försökt bemäktiga sig staden, med stora svenska förluster som följd. Svenskarnas lägerplats kallades Carlstad och låg på Bellahøj. I februari 1659 gjorde svenskarna ett försök att storma staden, men misslyckades – till stor del på grund av att en nederländsk flotta hade landsatt soldater och besegrat svenskarna i Öresund. Karl X Gustavs död 1660 gjorde definitivt slut på de svenska försöken att inta huvudstaden.

År 1662 fick Skåne en egen grundlag, Malmö recess

Fredrik III hade 1660 passat på att införa envälde. Karl XI väntade till efter 1680 med detta. Skåne fick åren 1658 till 1681 en egen särställning, mer som en provins i Sverige. Lagstiftningen blev en blandning av den redan befintliga danska och den svenska lagstiftningen. I flera mål kunde domstolen hänvisa domen till samtidigt dansk rätt och svensk rätt.
År 1675 försämrades klart relationen mellan Skåningar och Svenskar. Fredrik III var inte glömsk, han ville återta Skåne och förklarade krig mot Sverige 2 september 1675. Danska adeln hade då kvar bättre villkor än den svenska. Karl XI:es tålamod tröt 1681 (erkände inte Skånes grundlag längre) . Envälde infördes i Skåne och svenska lagar skulle införas. Men (ex. prästgårdar) vissa särregler bestod in på 1800 talet.

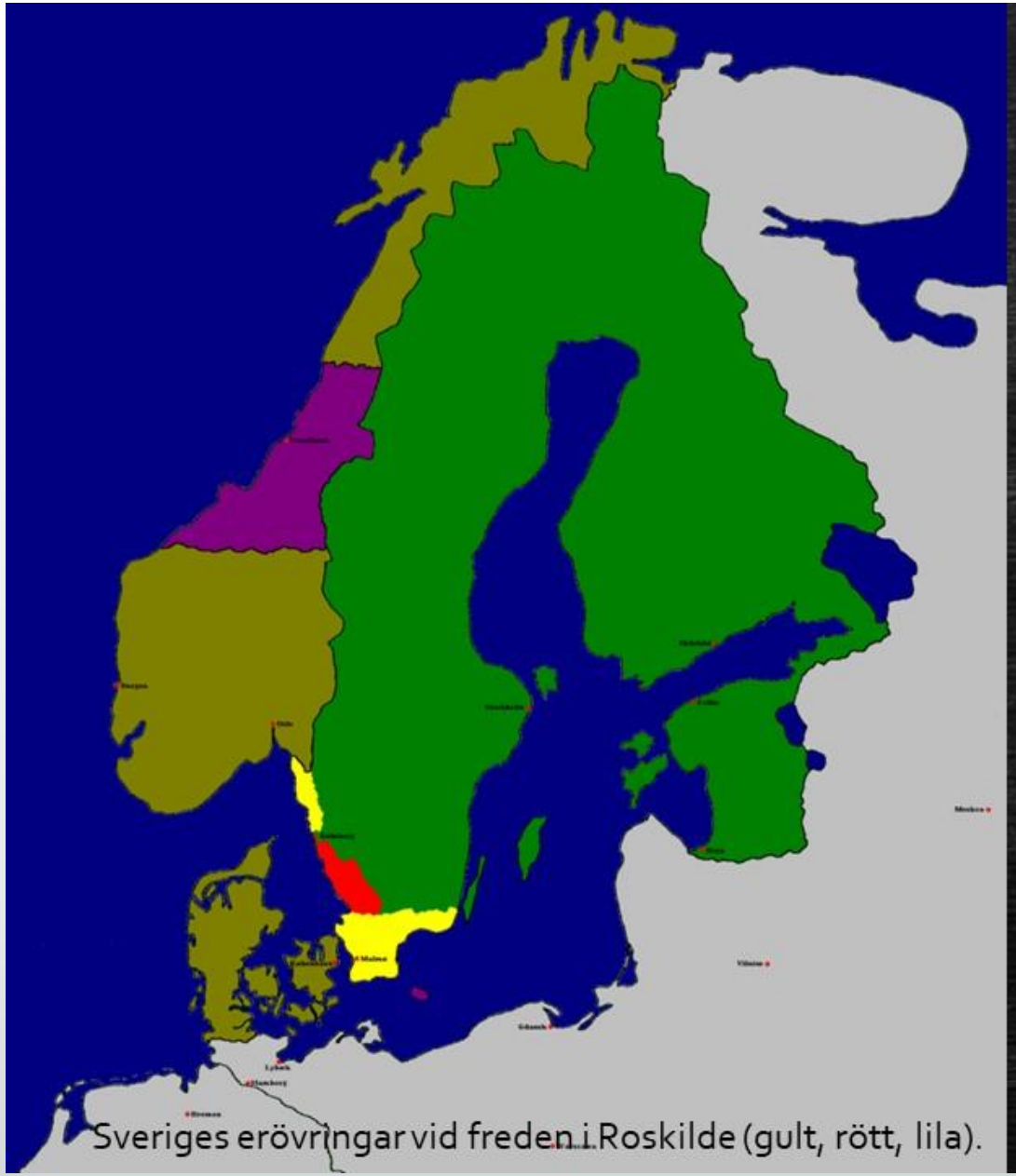

Sveriges erövringar vid freden i Roskilde (gult, rött, lila).

Freden i Roskilde är det fredsfördrag mellan Sverige och Danmark-Norge som slöts i den danska staden Roskilde den 26 februari 1658, och som avslutade, det av Danmark startade, Karl X Gustavs första danska krig. Under kriget hade, bland annat, Karl X Gustav från Jylland tågat på isen över Bälten mot Köpenhamn med den Svenska armén. Resultatet av freden blev att Danmark avträdde Skåne, Blekinge, Halland, Bohuslän, Bornholm samt Trondheims län till Sverige. Freden bröts dock redan till sommaren samma år.

Ljungbyreskriptet 1677, svär eden till svenske kungen och att inte bistå Snapphanarna ”Edkrävartåg”

Svenskarna var upprörda i slutet av kriget, så år 1677 kom man på en tanke. Låt vuxna män i Blekinge och Skåne skriva under på att inte bistå de s k Friskyttarna (läs Snapphanarna). Troligen hade männen inte mycket val (straff att inte skriva under och straff att bryta avtalet) Riksrådet Johan Gyllenstierna skulle resa runt med ”Edsresorna”.
Ola Olsen född 1630 på Hasslö (en tidig egen släkting på moders sidan), var en som valde att skriva under. Så man har blivit lite hunsad av (historiskt) den svenska överhögheten. Danskarna hade ca. 1500 st Friskyttar i Skåne i sin tjänst. 29/6-1676 landsteg danskarna i Råå och Veckan efter krävde Friskyttarna in månadsskatt av svenskar, tala om att bli hunsad tillbaka.

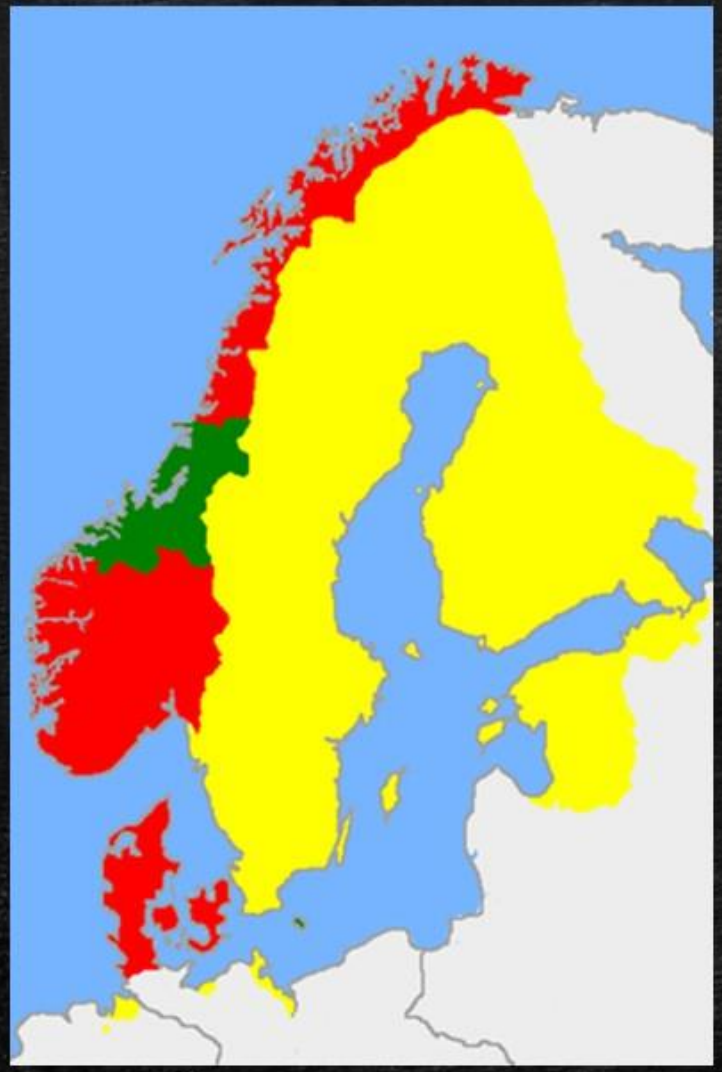

Områdena som Sverige tvingades återlämna till Danmark i **Freden i** Köpenhamn, markerat med grönt. Sveriges rike och besittningar är markerat med gult; Danmark-Norge med rött.

Freden i Köpenhamn, Köpenhamnsfreden, kallas det fredsavtal som slöts mellan Sverige och Danmark 27 maj 1660.
Efter freden i Roskilde 26 februari två år tidigare,1658, bröt krig ut igen i juni 1658.
I Köpenhamnsfreden bekräftades fredsfördraget från 1658 med undantagen att Sverige avhände sig Trondheims län och Bornholm mot att 18 gods i Skåne, de så kallade Bornholms vederlagsgods, överlämnades till den svenska kronan. Dessutom blev ön Ven, som fortsatte vara danskt efter freden i Roskilde, men besattes av svenska trupper samma år, nu formellt svensk i och med freden i Köpenhamn. De nuvarande gränserna mellan rikena hade därmed fastställts. Sverige tvingades dessutom acceptera att främmande flottor tilläts i Östersjön.

Lite våld på köpet i Snapphanebyggder

Svenska skatter det fick man prova på även i Rödeby Blekinge. Faktum är att min släkt bor där än och betalar svenska skatter. Men då 1658 i september tröttnade bonden Christer Bagge helt. Det samlades en liten upprorsskara. De drog runt och brände och lyckades döda några svenskar. Christer Bagge steglades genom att kroppsdelar förstördes och huvudet träddes sedan på en påle. En pinsam historia var när svenska krigskassan rövades bort i Loshult år 1676. Svenskarnas hat stegrades och år 1677 ville man Göra något spekulatärt och avrättade 70 Snapphanar för att sedan placera dem längs med strategiska vägar (tecken till befolkningen)

Belägringen av Malmö

I förgrunden rödklädda danska belägringstrupper och två väderkvarnar. I bakgrunden det belägrade Malmö med slott och stad. En livlig beskjutning pågår från ömse håll. I horisontlinjen bortom Sundet synes det danska landet.

Delineation och Prospect af Slåttet och staden Malmööch Huru den af Konungen i Dannemarck Christiano 5 Ifrån den 6 Junij Anno 1677 ähr Hårdt Worden belägrat in till den 5 Julij då den igenom dens Aller Högstes Nådige Hjälp, och den Swenske Guarnisonens Tappre och oförskräckte defension och MootWärn igen Ähr Worden Libererat och befrÿat sedan Fienden igenom een general Storm Ähr Worden afslagen och störste Deelen af des Infanteri Ruinerat.”Under målningen:”A Kongl. Slåttet.

Det kostade att hålla en arme på fötter

Kriget blev en livsstil och länderna föredrog, att inte ta hem sina Soldater. Billigare att ta maten och förnödenheterna i annat land. Svenskarna ville snabbt till Skåne som var rena kornboden för de stridande. Danskarna hade samma inställning, men med krympande underlag (mark man hade kontroll över), så fick man fundera på en del kreativa skatter. Helsingborg hade växling på sina ägare åtta gånger åren 1600 – 1709. Danskarna var snabba att samla in traktens Jordeböcker för att bedöma skatteunderlaget. Svenskarna var inte sämre och införde nya skatter. Befolkningen plågades i området. Man tvingades även till inhysning av soldater, och nödfall fick man lämna bort sina djur. Trots man betalade ”Hästunderhållsskatt”

Belägringen av Malmö

Belägringen av Malmö under skånska kriget 1677, var ett försök av den danske kungen Kristian V att inta Malmö, men detta misslyckades. Danskarna förlorade cirka 3000 av sina ursprungliga 14 000 man.

I början av juni påbörjades belägringen. Danska flottan spärrade av staden från sjösidan och armén förlades på en linje söder om staden. Löpgravar byggdes mot Malmöhus slott, Söderport och Österport. Efter långvarig beskjutning påbörjade danskarna stormningen natten mellan den 25 och 26 juni. Först gjordes ett skenangrepp mot slottet, men sen kom huvudangreppen mot Söderport och Österport. Vid Söderport tog sig danskarna över vallgraven men den starka kanonelden gjorde att de inte kunde ta sig in i staden. Längst kom danskarna vid Österport där de lyckades erövra de inre försvarsverken. Väl inne i staden försökte de ta sig fram till Österport för att öppna upp denna för det stora danska rytteri som väntade utanför. Efter hårda strider kunde försvararna under Fabian von Fersen emellertid slå tillbaka danskarna. Von Fersen skadades vid striderna och avled några veckor senare. Stormningen upphörde och den 5 juli avbröts belägringen.

Malmö-
hus

Ingen försvenskning av prästbeståndet

I tutningen, att den svenska makten enkelt ordnade med en försvenskning har nyanser.
Flertalet östdanskar hade kvar sin dialekt och talspråk, livet gick vidare, trots att de fick höra den svenska upplagan av katekesen från predikstolen. Åren 1663 – 1676, så kom 132 präster till Lunds stift, Bara 9 st var födda i Sverige. Så ingen nämnvärd försvenskning där. Visserligen svenskar 25 – 30 % senare åren 1678 – 1700.
En präst var Petrus Bäck, präst i Bunkeflo & Hyllie, han var svensk.
Få präster flyttade från Skåne till Danmark. Men det fanns en del som blev avskedade, med följd att de även blev utfattiga.

Från vänster i mittplanet rider kungen på en grå häst, tätt följd av ryttare i gult kyller. Till höger på den snöklädda marken framför konungen kringtumlande hästar och ryttare, stupade och vapen. I förgrunden till vänster en kullstörtad häst och ryttare. I bakgrunden pågår strider på den snöklädda slätten, längst till vänster rök.

Karl XI (1655-1697) i slaget vid Lund

I förgrunden på ett höjdparti närstrid mellan svenskt och danskt kavalleri. Slagfältet framställt i fågelperspektiv med svenska styrkor formerade i fyrkanter, sprängande fram och jagande danska styrkor. I

Slaget vid Landskrona

I förgrunden grupper av uppbådade bönder, beväpnade med hillebarder m.m., samt en ridande bondkvinna i röd kjol och lila kofta med ett barn på armen. Längst till vänster Tirups kyrka med klockstapel, invid kyrkan trossvagnar med Karl XI:s namnchiffer i gult på blå botten. Slagfältet är framställt i fågelperspektiv och de stridande trupperna äro uppställda i fyrkanter. I bakgrunden Landskrona

Lite felräkning på flyktingar till Danmark

Dansk forskare kom fram till 10 000 st flyktingar från Sverige till Danmark (jämför med 140 000 st innevånare i Skåne)
Men det kan närmast vara 3 – 4 000 stycken, det var inte oftast hela familjer som flydde, utan unga män. Familjerna blev kvar i Skåne. Exempelvis erbjöds nya tjänster i Danmark om prästen flyttade från från Skåne. Sverige vidtog åter kreativa skatter för, att stoppa upp utflyttning. Sexpenningen en skatt på 1/6.del av värdet på det man skulle föra från Sverige till Danmark.

Slaget vid Lund 1676.
Konung Karl XI (1655-1697) slår sig igenom fientliga skvadroner.

I målningens mittparti synes Karl XI jämte Ascheberg och Dahlbegh spränga igenom de danska linjerna, dit de förirrat sig. Efter dem en rytare i blå kappa. I förgrunden döda hästar och krigare. I mellanplanet på en öppen hed två svenska kavalleriformationer. I bakgrunden synes staden Lund, framför denna trupper uppställda i fyrkanter, och längst bort Öresund.

Slaget vid Lund var ett fältslag under skånska kriget som stod den 4 december 1676 i ett område norr om staden Lund i Skåne. Striden stod mellan den invaderande danska armén bestående av ungefär 13 000 soldater under Kristian V och den svenska armén bestående av ungefär 8 000 soldater under Karl XI. Det är ett av de blodigaste slag som stått på nordisk mark. Förlusterna var cirka 70 procent på båda sidorna, 9 000 danska soldater och 5 000 svenska.

Bland de faktorer som innebar att slaget slutade med svensk seger har den svenska kavalleritaktiken utpekats. Det danska kavalleriet använde karakoll, och gick ut på att det danska kavalleriet red upp på linje, avfyrade sina ryttarpistoler, och vek sedan av för nästa led som gjorde detsamma. Denna taktik var ineffektiv, då flintlåspistolerna bara var effektiva upp till 30 meter och träffsäkerheten i full ritt var låg. Man överskattade helt klart eldvapnens förmåga. Gustav II Adolf hade för det svenska kavalleriet infört en annan taktik som innebar att kavalleriet anföll i sluten formering, sköt med pistoler mot fienden och bröt sedan in bland fienden i hög hastighet med värjorna som vapen. Hästarna kunde rida så tätt ihop att soldaterna satt knä i knä på hästryggen i en plogformad formation

Den bortglömda utvandringen till Danmark 1840 - 1890

Utvandringen på drygt 1,2 miljoner svenskar till USA är mer känd. Men 82 000 svenskar flyttade till Danmark som hade behov av arbetskraft. Inom jordbruket, byggnation av fästningar i Köpenhamn och tjänsteflickor till Borgarna i Köpenhamn är några exempel. Före och efter 1658 så var det troligen inte så dramatiska skillnader på utflyttning från Sverige till Danmark. 1600 talets tänket var inte så mycket i länder form, mer närområdet, gården, pastoratet, husbonden eller byn. Styrande kung kom inte på första plats i tänket.

Försvenskningen av Skåne

Det gällde för den svenska överheten att få skåningarna att bli svensksinnade. Den 16 april 1658 samlades därför representanter för Skånes, Blekinges och Hallands adel, borgare, prästerskap och bönder till en edsvärjardag på Malmö rådhus. På ett givet tecken fick ombuden falla på knä och lova sin nye kung trohet. Eden förestavades av en sekreterare. Karl X Gustaf var inte själv närvarande utan representerades av en tom stol omgiven av svenska soldater.

År 1662 hölls en så kallad lantdag i Malmö där skåningarna accepterade nya skatter och förordningar som helt skiljde sig från dansk lag. ”Lilla tullen” var ett sådant påfund. Alla varor som fördes in i städerna skulle beläggas med tull, precis som skedde i alla svenska städer. I varje stadsstyrelse skulle det dessutom finnas minst två svenskfödda personer bland rådmännen. På samma sätt som i övriga Sverige delades städerna upp i stapelstäder och uppstäder. Många rikssvenskar tilltvingade sig också borgmästarplatser. Samtidigt fick innevånarna i Skåne representation i den svenska riksdagen, till skillnad från andra erövrade områden under den svenska stormaktstiden.

Försvenskningen av Skåne

Redan när Karl X Gustaf landsteg i Helsingborg 1658 mötte han biskop Peder Winstrup från Lund ute på bryggan. Biskopen blev en drivande kraft för inrättandet av Lunds universitet som en svensk motvikt mot Köpenhamns universitet. År 1666 kunde universitetet inrättas under namnet ”Regia Academia Carolina”. Den officiella invigningen ägde rum i januari 1668.

Försvenskningen av Skåne påbörjades inte förrän ungefär två decennier efter Roskildefreden. Johan Gyllenstierna föreslog att den skulle ske genom att tvångsförflytta skåningar till Baltikum, något som aldrig genomfördes. Gyllenstierna dog 1680 och efterträddes på sin post av Rutger von Ascheberg, som drev att försvenskningen skulle gå in i ett lugnare skede. Två av de viktigaste områdena för ämnet blev nu kyrkan och språket. 1681 hölls ett möte i Malmö där prästerna antog den svenska kyrkoordningen under löften att återfå sin plats i riksdagen. Förändringen av skriftspråket kan följas i bland annat domstolsdokument och kyrklig korrespondens, vilket påvisar att vardagligare svenska språkdrag tidigare förekom i större utsträckning än djupare grammatiska drag. Det finns dock belägg för att skriftspråket var det som påverkades först av försvenskningen, medan de skånska dialekterna, i synnerhet på landsbygden, påverkades i mindre utsträckning

Landskrona erövras av Danmark 1676.

Kristianstad erövras av danskarna 1676.

Skånska kriget var ett krig 1675-1679 som stod mellan Danmark-Norge, Brandenburg och Sverige. Kriget ägde främst rum på skånsk och bohuslänsk mark, samt i norra Tyskland.

Kriget orsakades av det svenska ingripandet i det fransk-nederländska kriget. Sverige hade allierat sig med Frankrike mot flera europeiska länder. Förenade Nederländerna, som angreps av Frankrike, sökte hjälp från Danmark-Norge. Efter viss tveksamhet inledde kung Kristian V en invasion av Skåneland år 1675, medan de svenska trupperna var upptagna med ett fälttåg mot Brandenburg. Invasionen av Skåne anknöts med en norsk front kallat Gyldenløvefejden, vilket tvingade de svenska försvararna att bekämpa ett tvåfrontskrig utöver sina konflikter i det tysk-romerska riket. Det danska målet var att återerövra Skåneland som överlåtits till Sverige i freden i Roskilde, efter Karl X Gustavs danska krig. Danskarna gjorde inledande vinster under sitt fälttåg, som dock senare tog stopp av kung Karl XI:s motoffensiv.

Slaget vid Helsingborg 28 februari 1710

Slaget vid Helsingborg stod den 28 februari 1710 (enligt den svenska kalendern; 27 februari enligt den julianska och 10 mars enligt den gregorianska) vid Ringstorpshöjden nordöst om dåvarande Helsingborg. De stridande parterna var den danska invasionsarmén på 14 000 man, ledd av generallöjtnant Jørgen Rantzau, och den lika stora segrande svenska armén ledd av generalguvernören i Skåne, Magnus Stenbock.

Slaget hade sin upptakt när Danmark försökte utnyttja det svenska nederlaget vid Poltava år 1709 genom att på hösten samma år landstiga med en invasionsarmé vid Råå. Då större delen av de svenska stridskrafterna hade utplånats vid Poltava, var styrkorna i landet i för dåligt skick för att bjuda tillräckligt försvar. Stenbock tvingades därför dra sig tillbaka till Småland, där en ny armé tränades upp. Under tiden ryckte den danska armén allt längre in i Skåne, med målet att inta flottbasen i Karlskrona. När Stenbock slutligen kunde tåga in i Skåne drog sig de danska trupperna tillbaka till Helsingborg, där det avgörande slaget sedan stod. Slaget slutade i svensk seger och efterföljdes av en dansk reträtt från Skåne. Detta blev därmed Danmarks sista större kraftsamling att återta Skånelandskapen.

Danska / Svenska krig 1523 - 1657

Befrielsekriget	1521-1523
Nordiska sjuårskriget	1563-1570
Kalmarkriget	1611-1613
Torstensons krig (Horns krig)	1643-1645

Lista över krigen 1657 - 1720

Karl X Gustavs första danska krig	1657-1658
Karl X Gustavs andra danska krig	1658-1660
Skånska kriget	1675-1679
Del av Stora nordiska kriget	1700
Del av Stora nordiska kriget	1709-1720

Dansk / Svenska krig 1788 - 1814

Teaterkriget	1788-1789
Kriget mot Danmark 1808-1809 - Del av Napoleonkrigen och Finska kriget	1808-1809
Del av Napoleonkrigen	1813-1814

Uniform modell 1807 för infanteriet.

Frågan är när vi kan säga, att Skåningen blev försvenskad?

Förmodligen finns det väldigt många bud på, när man kan räkna med att vi är svenskar. Är det en juridisk lagstiftnings gräns? Eller är det en känslomässig gräns. Garantin är, att den känslomässiga måste ha inträffat flera generationer senare än den juridiska. Tänk tanken! 2018 och vi blir plötsligt danskar juridiskt, och de första 22 åren får vi vara nästan ifred med vår svenska. Sedan skruvas tempot upp för, att fördanska oss. Det gör, att en generation klart är svensk, och även en till. Känslomässigt tappade den Skånska befolkningen på vägen sin egen danskhet. Men exempel finns på diskriminering för skånskheten, och inom skolan (1950 talet). Danskarna gav upp in på 1700 talet, behåll dom där Östdanskarna då!!!

Behåll de där

Östdanskarna då!

Hälsningar!

Danmark